

Het oefenen van de werkelijkheid

Jacob Voorthuis

We weten dat de wereld werkt zoals hij werkt.. Daarom noemen we de wereld waarin wij ons bewegen en verhoudingen aangaan de werkelijkheid. De werkelijkheid werkt. Dat ondervinden we elke dag. Die ervaring noemen wij weten. Weten is een diep genesteld geloof, niet meer, een overtuiging. Hoe zekerder we iets weten hoe permanentier het onderwerp waarover wij weten een plaats opneemt in het landschap van ons dagelijks leven. We weten niet hoe de werkelijkheid precies werkt. Daarom zijn er ook zo veel beschrijvingen van. Maar voor dagelijks gebruik gaat alles redelijk volgens verwachtingen. Als ik me immers op een bepaalde manier gedraag, of voort beweeg, dan mag ik er redelijk zeker van zijn dat de wereld meedoet en niet tegenwerkt. Als ik mijn voet op de grond plaats, dan voel ik die grond; hij houdt mij tegen. Ik doe het duizenden keren per dag. Sterker nog, ik heb geleerd dat mijn voet speciaal gevormd is om samen met de grond een team te vormen als tegenwicht voor de zwaartekracht.¹ Het is moeilijk door een muur te lopen. Dat heb ik ook wel eens geprobeerd. Dat werkt niet. Het is een kwestie van schaal en (even kort door de bocht) de elektromagnetische dichtheid van de materie waaruit ik en de muur beiden zijn gemaakt. Lucht werkt op onze schaal beter als medium dan steen. Voor licht is dat ook zo, maar voor radiogolven en hogere frequenties dan het licht, maakt het blijkbaar weinig uit.

Met oefening worden we steeds beter in het bespelen van de wereld om ons heen. Dat wil zeggen, de wereld die zich aan ons openbaart op schaal 1:1, op het schaalniveau van onze zintuigen en onze maten, onze massa en elektromagnetische dichtheid. Zou het brein van een reusachtige melk drinkende jongeman worden getransplanteerd in het lichaam van een dwerg dan levert dat een uitdaging op. De reus zal moeten wennen aan de schaal van de dwerg. Maar hij zal snel leren. Hoe de dingen zijn zoals ze zijn, weten we maar ten dele. We weten ongeveer en via de filters van onze vele protheses hoe de wereld er uit ziet op andere schaalniveaus: microscopisch tot telescopisch, snel en langzaam en in relatie tot elkaar. Daar doen we onderzoek naar. We beginnen de voorwaardelijkheid van onze zintuigen te begrijpen. Hoe ze, vanuit een evolutionistisch oogpunt, bepaalde zaken beter en zorgvuldiger waarnemen dan anderen. We beginnen de structuur te begrijpen van ons waarnemingsvermogen. Hoe ruimte en tijd een relatie zijn tussen ons en onze omgeving. Dat levert een heel nieuw beeld op van de waarheid. De waarheid is eenvoudigweg wat zich ergens bevindt. En het ergens, het waar, kan alleen worden beschreven in relatie tot andere dingen. De waarheid beschrijft waar dingen zijn. Er zit geen werkelijkheid achter onze werkelijkheid. Onze werkelijkheid is de werkelijkheid. Het is alleen, de werkelijkheid zoals hij zich openbaart op ons schaal niveau en aan onze zintuigen, het is een geselecteerde werkelijkheid, vormgegeven door de situatie waarin hij zich hier bevindt en de manier waarop hij gevonden wordt. Voor een mier is de werkelijkheid anders, geheel anders, en voor een marsmannetje waarschijnlijk ook. Dus we weten nog niet alles. We kennen de werkelijkheid nog niet van de allerkleinste schaal. Sterker nog we moeten de werkelijkheid op onze eigen schaal blijven oefenen, anders raken we die ook kwijt! En ook de allergrootste schaal is ons nog een mysterie. En daar tussen in zitten ook nog altijd grote vraagstukken. Maar we werken er aan. Het is dolle pret, die wetenschap.

Er zijn valkuilen. Zoals Immanuel Kant het al zo'n 200 en wat jaar geleden beweerde: het ding zelf, dat wil zeggen zoals een ding is zonder dat wij er voor nodig zijn om het waar te nemen vanuit een perspectief, leer je nooit echt kennen. Met de wetenschappen zijn we ver gekomen in het modelleren van de werkelijkheid zonder ons, van gene zijde: wij kunnen voorspelbaarheid vast stellen in haar gedrag, speculaties zorgvuldig te gronden over de manier waarop we mogen veronderstellen hoe de werkelijk er uit ziet. We hebben geleerd hoe we dingen moeten objectiveren. Dat is een interessante kennisstrategie. Als we een ding tot object maken dan relateren we het aan het gedrag dat het vertoont dat wij kunnen waarnemen. Het gedrag dat het vertoont is afhankelijk van de vorm en het karakter van het oppervlak evenals de situatie waarin het zich bevindt. Door volgens keiharde protocollen te experimenteren zijn we steeds beter geworden in het modelleren van dat gedrag. En zo hebben we kennis van oorzaak en gevolg, gedrag dus, vereenzelvigd met het gevoel begrip.

¹ Deleuze & Guattari, Mille plateaus